

Kırgız Anlatılarında Kadının Evriliş Süreci*

The Evolution of Women in Kyrgyz Narratives

Mayramgül Dıykanbay**
Reyhan Karkinli***

Öz

Toplumun en önemli ve dönüştürücü unsurlarından biri olan kadın, çağdaş Kırgız edebiyatında Sovyet toplumunun oluşturulma sürecinin temel ögesi olarak kabul edilmiştir. Çalışma, Kırgız kadınının Sovyet dönemindeki bu toplumsal dönüşümle birlikte başlayan evrilişini edebî eserler üzerinden ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Sovyetler Birliği döneminde (1924-1989) yazılmış, kadını ön plana çıkaran Sıdık Karaçev'in "Erik Tañında", Kasım Tınıstanov'un "Maryam menen Köl Boyunda", Tügölbay Sıdıkbekov'un "Batıyna", Kasımalı Cantöşev'in "Menin Tagdırım", Nasirdin Baytemirov'un "Caş Cüröktör", "Santa", Cunay Mavlyanov'un "Turmuş", Zuura Sooronbayeva'nın "Çooçun Kişi", Sagındık Ömürbayev'in "Zarılbübü" ve Aytkulu Ubukeyev'in "Kız Cigit" olmak üzere on

Geliş tarihi (Received): 18-01-2023 Kabul tarihi (Accepted): 20-06-2023

* Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi BAP (SBA-2021-9675) kapsamında hazırlanan "Kırgız Anlatılarında Kadın Tipinin Evriliş Süreci" isimli projeden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Erzurum-Türkiye / Assoc. Dr., Atatürk University Faculty of Letters Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures, Erzurum-Turkey, mayramgul.diykanbayeva@atauni.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-4990-6386

***Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Erzurum-Türkiye / Dr., Atatürk University Faculty of Letters Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures, Erzurum-Turkey, reyhan.karkinli@atauni.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-8877-1736

eser incelenmiştir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, devrim öncesi ve sonrası kadının toplumsal ve sosyo-ekonomik konumunun değişimi odağında Kırgız kadınının evriliş süreci ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sovyet Dönemi Kırgızistan’da kadının sosyal statüsünün değişiminin kronolojik olarak edebî eserler aracılığıyla sunulması anlamında, çalışmanın edebiyat sosyolojisi alanına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan değerlendirmede zamanla değişen siyasi ve sosyal yapının insanı yeniden üreterek sınırlarını belirlediği, bu durumun da Kırgızistan’ın toplumsal hafızasında bir kadın tipi ve buna bağlı davranış örüntüsü geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: *çağdaş Kırgız edebiyatı, kadın, Sovyet ideolojisi*

Abstract

The woman, who is considered to be one of the most significant and transformative elements of society, has been accepted as the basic element in contemporary Kyrgyz Literature pertaining to the formation of Soviet society. This study aims to bring out the evolution and social transformation of the Kyrgyz woman’s during the Soviet period through literary works. In this respect, ten literary works, that highlight the issue of women and were written during the Soviet Union (1924-1989) were analyzed such as Sıdık Karaçev’s “Erik Tañında”, Kasım Tınıstanov’s “Maryam menen Köl Boyunda”, Tügölbay Sidıkbekov’s “Batıyna”, Kasımalı Cantöşev’s “Menin Tagdırım”, Nasirdin Baytemirov’s “Caş Cüröktör”, “Santa”, Cunay Mavlyanov’s “Turmuş”, Zuura Sooronbayeva’s “Çooçun Kişi”, Sagındık Ömürbayev’s “Zarılbübü” and Aytkulu Ubukeyev’s “Kız Cigit”. In the study, in which content analysis was used, the evolutionary process of the Kyrgyz woman was scrutinized through the woman’s changing social and socio-economic position before and after the revolution. The study is thought to contribute to the sociology of literature in the sense that it presents the chronological change of woman’s social status in Kyrgyzstan during the Soviet Union. Findings from the content analysis suggest that due to the changes in the political and social structure, over time, a limit in reproducing the human was determined and this situation led to the development of a particular type of female and behaviour patterns related to this in the collective memory of Kyrgyzstan.

Keywords: *contemporary Kyrgyz literature, woman, Soviet ideology*

Extended summary

In 1917, one of the first goals of Vladimir Ilyich Lenin, leader of the October Revolution, was to create a modern and advanced socialist society through women. Adopting the view that ‘there can be no socialism without women’, Lenin believed that the most important element of the Soviet Union’s survival and the establishment of its new ideology was the power and participation of women. This was only possible with the presence of women in social life. The regime and Soviet society would exist on the shoulders of women. For this purpose, women were placed at the fulcrum of the five-year plans that started to be implemented.

Considering the times when men could not be present due to reasons such as wars, women's labour, which was evaluated in the status of substitute power, was at the focus of the plans, taking into account the founding and sustainability of women. Thus, women were included in all areas of working life and all restrictions were eliminated. Women started to become the shaping and developmental force of Soviet society. As a result of the economic and social changes brought about by the war, women assumed the duties previously performed by men in the fields of heavy industry, agriculture, and public services. During the Second World War, women took part in the ranks of the Red Army wherever and whenever needed, and behind the front line, they were involved in health, weapons, equipment maintenance, repair, and manufacturing activities. With the new regulations afterwards, the level of education and training of Soviet women was raised, and they were enabled to take part in the forefront of all activities, especially in cultural fields. By the 1970-80s, Soviet women were able to respond to all the expectations of their country. In the period from 1917 to 1990, women rapidly came to the forefront of social and economic life and started to show their presence in the literary field at the same rate. In the shaping stages of this process, the regime successfully presented the desired woman type to society by bringing it to the ideal through literature. In every work, the type of woman who would set an example for society was shaped by the principle of socialist realism. In every platform, women were expressed as individuals who can open canals, drive tractors, assemble technological products such as televisions and cameras in factories, are full of socialist enthusiasm to work, are happy, educated, have equal rights with men, and are successful in every layer of society.

As one of the most important and transformative elements of society, women have been accepted as the basic elements of the process of forming the Soviet society in contemporary Kyrgyz literature and have become an integral part of the propaganda of the establishment of socialist ideology. In the early years when contemporary Kyrgyz literature began to take shape and develop, the backwardness of the life offered by the feudal system of Tsarist Russia before the October Revolution, injustice, disregard for individual rights and freedoms, women being used as slaves, being bought and sold like property, inequality between men and women were chosen as the main theme; in line with the principles of Socialist Realism and the desire of the ideology, the main subject of the works was to denigrate the old time, praise the new regime and support it with the hope that the future would be better. Every work produced in this way and under the control of the regime described the life before the Soviet government and the new regime as a period of ignorance, inequality, and 'deep sleep' that lasted for centuries, while the new time brought by the October Revolution was described as a path that led to freedom, equality, education, liberated from the captivity of old traditions and customs, customs and traditions, and led to civilisation. In this context, the primary task of each writer was to create Soviet-type heroes, especially women, who would serve the establishment of the regime and contribute to the future of society, and thus to propagandise the Soviet government and ideology, rather than to produce a successful product. In the works of the period, emphasis was placed not only on women's gaining a place in society but also on their changing and transforming the whole society and taking

part in social life as a locomotive force by carrying the future of the new ideology on their shoulders. The Soviet government, through the writers' union, which was established for this purpose, supervised all the works produced and did not allow any work that did not contribute to the ideology to come to life. The first focus of the propaganda carried out in this direction was the realisation of modernisation, which was placed on the shoulders of women by educating the public, and the second was to create a suitable ground for the Bolshevik Revolution to be enthusiastically accepted and established. In this context, ten works written during the Soviet Union period (1924-1989) and putting women in the foreground were analysed. These works are as follows: Sıdık Karachev's *Erik Tañında*, Kasım Tınıstanov's *Maryam menen Köl Boyunda*, Tügölbay Sıdıkbekov's *Batıyna*, Kasımalı Cantöşev's *Menin Tagdırım*, Nasirdin Baytemirov's *Jash Jüröktör*, Santa, Junay Mavlyanov's *Turmuş*, Zuura Sooronbayeva's *Chooçun Kişi*, Sağındık Ömürbayev's *Zarılbübü* and Aytkulu Ubukeyev's *Kız Cigit*. The study, in which a mixed method including content analysis and literature review was used, aims to reveal the evolution of the Kyrgyz woman, which started with the social transformation in the Soviet period, through literary works. In the evaluation, it is concluded that the political and social structure change over time reproduced the human being and determined its boundaries, and this situation led to the development of a particular woman type and related behaviour patterns in the social memory of Kyrgyzstan. The evolution process of the Kyrgyz woman, in the focus of the change in the social and socio-economic position of women before and after the revolution, has been examined and set forth in detail.

Giriş

1917 yılındaki Ekim Devrimi'nin öncüsü Vladimir İliç Lenin'in ilk hedeflerinden biri modern ve gelişkin bir sosyalist toplumu kadın vasıtasıyla oluşturmaktı. Yeni bir toplum, ideolojinin yerleşmesi için temel şarttı. Bu da ancak kadınların sosyal hayatın içerisinde var olmasıyla mümkündü. Lenin, Çarlık Rusya döneminde kadınların köleleştirildiğini, bu durumun son derece korkunç, aşağılayıcı ve barbarca olduğunu düşünmüş ve toplumun geri kalmışlığının da sebebi olduğuna inanmıştır. Lenin'e göre kadın cinsel eşitsizlik dâhil toplumsal hayattaki silinmişliğin tüm kalıntılarından kurtarılmalı, bireysel hak ve özgürlüklerine kavuşturulmalı ve kitlesel olarak sosyal yaşama kalıcı unsur olarak çekilerek modern sosyalist toplumun oluşum sürecine dâhil edilmeliydi (George, 1987: 15). "*Kadın olmadan sosyalizm olmaz*" (Kuzunen, 1979) görüşünü benimseyen Lenin, Sovyetler Birliği'nin ayakta kalabilmesinin, yeni ideolojinin yerleşebilmesinin en önemli unsurunun kadınların gücü ve katılımı olduğuna inanıyordu. Rejim ve Sovyet toplumu kadınların omuzlarında var olacaktı. Bu amaçla uygulamaya başlanılan beş yıllık planlarının dayanak noktasına kadınlar konulmuştur. Erkeklerin savaşlar gibi sebeplerle olmadıkları zamanlar da dikkate alınıp kadının kuruculuğu ve sürdürücülüğü göz önünde tutularak ikame güç statüsünde değerlendirilen kadın emeği planların odağında yer almıştır. Böylelikle kadınlar çalışma hayatının her alanına dâhil edilerek tüm kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Kadın artık Sovyet toplumunun şekillendirici ve kalkındırıcı gücü hâline gelmeye başlamıştır.

Savaşla beraber yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler sonucunda ağır sanayi, tarım, kamu hizmetleri alanında daha önce erkeklerin yerine getirdiği görevleri kadınlar üstlenmiştir (Ükübayeva, 2013: 24-38). Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı döneminde de Sovyet kadını, ülkenin zorunlu ve temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış cephelerin geri bölge hizmetlerini de gidererek başarıya giden yolda büyük katkılar sunmuştur. Savaş süresince ihtiyaç duyulan yer ve zamanda kadınlar Kızıl Ordu saflarında yer almış, cephe gerisinde ise sağlık başta olmak üzere silah, teçhizat bakım, onarım ve imalat faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Savaşın ardından da önceden erkekler tarafından yapılan duvar ustalığı, yapı işleri, dökümcülük, boyacılık, yol yapımı vinç ustalığı gibi işlerin tamamı da kadınlar tarafından yapılmaya devam edilmiştir (Kovalenko, 1980: 19). Kadınlar zaman içerisinde eğitim, kültür ve sosyal etkinlikler alanında da çok büyük aşama kaydetmişlerdir. Yapılan yeni düzenlemeler ile Sovyet kadınlarının eğitim ve öğretim düzeyi yükseltilerek tüm faaliyetlerde özellikle kültürel sahalarda ön saflarda yer almaları sağlanmıştır. 1970-80’li yıllara gelindiğinde ise Sovyet kadını ülkesinin tüm beklentilerine cevap verebilecek duruma gelmiştir (Polenina, 1985).

1917 yılından 1990 yılına kadar uzanan süreçte kadın, toplumsal ve ekonomik hayatta hızlı bir şekilde ön plana çıkarken edebî sahada da aynı oranda varlık göstermeye başlamıştır. Bu sürecin şekillenme aşamalarında ise rejim, edebiyat üzerinden arzulan kadın tipini ideale ulaştırarak topluma sunmayı başarılı biçimde yürütmüştür. Ortaya konulan her eserde topluma örnek olacak kadın tipi, sosyalist realizm prensibi ile şekillendirilmiştir (Tagızade, 2006: 20). Bu amaçla ideal Sovyet kadını başta edebî ürünler olmak üzere filmler, tiyatrolar ve her çeşit propaganda aracı ile her sahanın öznesi konumuna gelmiştir. Her platformda kadın; kanal açan, traktör süren, fabrikalarda televizyon, kamera gibi teknolojik ürünlerin montajını yapabilen, çalışmak için sosyalist coşkuyla dolu, mutlu, eğitilmiş, erkeklerle eşit haklara sahip toplumun her katmanında başarılı bireyler olarak ifade edilmiştir (Kovalenko, 1980: 18; Uygur, 2011: 157).

Çağdaş Kırgız edebiyatının şekillenmeye ve gelişmeye başladığı ilk yıllarda Ekim Devrimi öncesi Çarlık Rusya dönemine ait feodal sistemin sunduğu hayatın geri kalmışlığı, adaletsizliği, kişi hak ve özgürlüklerinin hiçe sayıldığı, kadınların köle gibi kullanıldığı, mal gibi alınıp satıldığı, kadın erkek eşitsizliği ana tema olarak seçilmiş; sosyalist realizm ilkeleri ve ideolojinin arzusu doğrultusunda eski zamanı yerme, yeni rejimi övme, geleceğin daha güzel olacağı ümidi ile destekleme, eserlerin ana konusunu oluşturmuştur (Cigitov, 1984: 74; 1991: 44). Bu şekilde ve rejimin kontrolünde ortaya konulmuş her eser, Sovyet hükûmeti ve yeni rejim öncesi hayatı, cahilliğin, eşitsizliğin, asırlar boyunca devam eden uykunun dönemi olarak tarif ederken; Ekim Devrimi’nin getirdiği yeni zamanı ise özgürlüğe, eşitliğe, eğitime yol açan, eski gelenek ve göreneklerin, örf ve adetlerin tutsaklığından kurtaran, medeniyete götüren bir yol olarak anlatmıştır (Artıkbaev, 2004: 78, 79; Ploskih ve Cunuşaliyev, 2009: 323). Bu bağlamda her yazarın birincil görevi, başarılı bir ürün ortaya koymaktan ziyade rejimin yerleşmesine hizmet edecek ve toplumun geleceğine katkı sunacak başta kadın olmak üzere Sovyet tipi kahramanlar yaratmak ve böylece Sovyet hükûmeti ile ideolojinin propagandasını yapmak olmuştur. 1917-1990 yılları arasındaki bu sürecin değerlendirildiği çalışma, Kırgız kadınının Sovyet dönemindeki toplumsal dönüşümle birlikte başlayan ev-

rilisini edebî eserler üzerinden ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Sovyetler Birliği döneminde (1924-1989) yazılmış, kadın unsurunu ön plana çıkaran Sıdık Karaçev'in "Erik Tañında" (Özgürlük Şafağında), Kasım Tınıstanov'un "Maryam menen Köl Boyunda" (Maryam ile Göl Kıyısında), Tügölbay Sıdıkbekov'un "Batiyna", Kasımalı Cantöşev'in "Menin Tagdırım" (Benim Kaderim), Nasirdin Baytemirov'un "Caş Cüröktör" (Genç Kalpler), "Santa", Cunay Mavlyanov'un "Turmuş" (Hayat), Zuura Sooronbayeva'nın "Çooçun Kişi" (Yabancı Adam), Sagındık Ömürbayev'in "Zarılbübü" ve Aytkulu Ubukeyev'in "Kız Cigit" (Kız Yiğit) olmak üzere on eser incelenmiştir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, devrim öncesi ve sonrası kadının toplumsal ve sosyo-ekonomik konumunun değişimi odağında Kırgız kadınının evriliş süreci ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur.

1. Çalışmanın yöntemi ve kapsamı

Çalışmada, içerik analizi ve literatür taraması olmak üzere karma bir yöntem kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, metinlerin görünür içeriğinin tespitinden sonra açıklama ve çözümlenmeye odaklanır (Hisieh ve Shannon, 2005: 279). Tümevarımcı bir yapıya sahip olan bu yöntemde olgu ve olayların esas son derece önemlidir (Baltacı, 2017). Böylelikle araştırmacı görünür metnin sunduğu anlamların ve mesajların kodlarını çözme konusunda çıkarımda bulunarak araştırılan materyalin tematik evreni içinde belirginleşen anlam ve semboller vasıtasıyla sosyal gerçeğin tespitine yönelebilir (Gökçe, 1994: 24). Bu bağlamda, içerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışma, Sovyet dönemindeki toplumsal dönüşümü Kırgız kadınının edebî eserlerde yer alışı şekli üzerinden ortaya koyabilmek için amaçlı rastgele örneklemeyle seçilen on eserle sınırlandırılmıştır. Bu eserler, 1920-1990 yıllarını kapsayan bir zaman dilimi içerisinde yazılmış farklı yazarlara aittir. Bilindiği üzere amaçlı örneklemedeki örnekler rastgele seçilmezler. Ögeler, çalışma evreninden belli özelliklerine göre ya da araştırmacının kararına bağlı olarak tercih edilebilirler (Böke, 2014: 125). Eserler belirlenirken çalışmanın Sovyet hükûmeti kurulmadan önceki feodal sistem içerisindeki bir Kırgız kadınının Sovyet hükûmeti kurulduktan sonra zaman içerisinde nasıl değişim süreci geçirdiğinin gözlemlenebilmesi için Sovyetler Birliği'nin hüküm sürdüğü farklı dönemlere ait olmalarına özellikle dikkat edilmiştir. Bu noktada Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarından son yıllarına kadar geçen zaman zarfında yönetim ilkelerinde ve ideolojik prensiplerinde değişim olup olmadığı düşüncesi ile hareket edilmiştir.

2. Kırgız anlatılarında kadın

Sovyet döneminde kadınların kültürel düzeyini yükseltmek, meslek edinebilecekleri ya da kendilerini geliştirebilecekleri okulları ve kursları hayata geçirmek için önemli çalışmalar yürütülmüştür. Bunlar aynı zamanda kadının toplumsal yaşamın örgütlenmesi için de önemli olmuştur (Novikova, 1981). Kadınların politik ve ekonomik özgürlüğü ile birlikte kavuştuğu eğitim alanındaki hak eşitliği Sovyet toplumunun inşasında önemli bir manivela işlevi görmüş ve bu okullarda uzmanlaşan kadınlar ülke ekonomisinin her dalında, devlet idaresinde, kültür çalışmalarının her kademesinde görev yapmışlardır. Dolayısıyla kadınların önemli bir

bölümü devlet, Sovyet ve parti örgütleri içinde idari hizmetlerde, tüketim malları dağıtımının örgütlenmesi/idaresi alanında veya anne ve çocuk koruma kurumlarında, çocuk yuvaları, kamu mutfakları, kamu çamaşırhanelerinde vb. işlerde çalışma alanına çekilmişlerdir (Geridönmez, 2017). Bir anlamda yeni insanı, yeni toplumu, medeniyeti kadının omuzlarında oluşturmak ve yükseltmek isteyen Sovyet rejimi, bu fikrini uygulamaya geçirebilmek adına sanat ve edebiyat adamlarına önemli sorumluluklar yüklemiştir (Tagızade, 2006: 20). Durum böyleyken Kırgız yazarlarının önemli görevlerinden biri diğer sosyalist yazarlar gibi güzel bir eser ortaya koymaktan ziyade halka Sovyet hükümetinin propagandasını yapmak olmuş ve yürütülen kadın politikası çerçevesinde kadının toplumdaki yerini, eşitliğini, özgürlüğünü, eğitimini, modernliğini anlatan eserler ortaya koymayı amaç edinmişlerdir. Böylece toplum sosyalizme olan inancını pekiştirmek için kadın kahramanların sembolleştirildiği eserler ortaya konulmuş, Çağdaş Kırgız edebiyatı da bu şekilde biçimlenme sürecine girmiştir.

Eserlerin tanıtımları

Karaçev'in "Özgürlük Şafağında" ile Tınıstanov'un "Maryam ile Göl Kıyısında" uzun hikâyeleri Kırgız edebiyatı tarihi çalışmalarından da anlaşıldığı üzere Sovyetlerin ilk dönemlerinde yayımlanmış nesir türündeki eserlerdendir. 1924 yılında yayımlanmış bu iki eserde de Sovyet döneminden önceki hayat, kadınların çektiği sıkıntılar ve eşitsizlikler anlatılır.

Tınıstanov, iki kabile arasında geçen kavgadan dolayı bir dava uğruna henüz dokuz yaşındayken babası yaşındaki adamla sözü kesilen, büyüyünce sevdiği delikanlı yerine yaşlı adamla evlenmek zorunda kalan genç kız Maryam üzerinden dönemin adaletsizliğini gözler önüne serer. Bu eser, yazarın kendi hayat hikâyesinden alınmış olması (Cumabayev, 2020: 54, 60; Murzayev, 2020: 252) sebebiyle de kurgu-gerçek ilişkisi bakımından son derece önemlidir.

Karaçev ise Tınıstanov'un aksine Sovyet hükümetinin kurulduğu ilk dönemlerde küçük bir köyde yaşanan değişimleri kadınlar aracılığıyla anlatmaya çalışır. Eserde Kırgız kadınlar eğitim alıp sosyal işlere aktif bir şekilde katılmaya başlarlar. Yazar, Kalyman üzerinden "Kırgız kadınının eski, feodal yönetime karşı mücadelesi"ni (Artıkbayev, 2004: 362) anlatır. Yeni hayat tarzı ile birlikte halkın düşüncelerindeki değişimler, sosyalist ideolojiye uymayan eski gelenek ve göreneklerin zararlılığı ve genç kızları ikinci, üçüncü eş olarak alan Meder gibi gerici zenginlerden kurtulmanın zor olduğu gibi konulara değinilir.

Baytemirov'un, 1953 yılında yayımladığı "Genç Kalpler" romanında komsomol (Komünist Partisi gençlik üyesi) gençlerin Sovyet devletine bağlılığı anlatılır. Eserin başkahramanı Bübüş, genç bir kadın olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşı döneminde yaylak kışlak gezer, koyun ve at çobanlarına önderlik ederek büyük bir mücadele verir. Eserde geçen diğer kadın kahramanlar da idealist Sovyet gençleridir. Onlar sevgilileri ile birlikte savaşın kazanılması için gayret gösteren cesur, eğitilmiş, komsomol kadınlardır.

Ubukeyev'in 1961'de yayımladığı "Kız Yiğit" uzun hikâyesinde ise kolhozda çalışmak isteyen ve çobanlık mesleğini seçen iki sevgilinin hayatı anlatılır. Bu hikâyede "Ar bir kesip ardaktuu" (Her meslek değerlidir) sloganıyla gençleri çobanlık mesleğine yönlendirme politikasının ciddi bir şekilde uygulandığı görülür.

Çağdaş Kırgız edebiyatının önemli eserleri arasında yer alan “Batıyna” romanı Sıdıkbekov tarafından 1962 yılında yayımlanmıştır. Eserin başkahramanı Batıyna’nın Ekim Devrimi’nden önceki çileli hayatı ile Sovyetlerin ilk yıllarında eski gelenek ve göreneklere boyun eğmeyerek verdiği mücadele, eserin ana konusunu oluşturur. Yazar eserinde diğer meslektaşları gibi Sovyet hükümetinin kadınlara getirdiği yenilikleri sosyalist gerçekçilik çerçevesinde anlatmıştır.

1967 yılında Cantöşev tarafından yayımlanan “Benim Kaderim” adlı eser de ise “Lenin atanın dediği gibi okuyun, eğitim alın” diyerek tavsiyelerde bulunan genç kız Gülzat’ın zorlu hayatı anlatılır. Eserin başkahramanının hayatının zor olmasının tek nedeni, evlendiği kişinin ve ailesinin gelenek ve göreneklere bağlı, eski hayatı arzu eden bir aile olmasıdır. Gençlerin hayatlarına kendilerinin karar vermeleri hususuna da değinilen bu eserde, Gülzat eski görüşlü aileden kurtularak hayat yoluna traktörcülük mesleğini öğrenmekle devam eder.

Baytemirov “Santa” romanını 1970 yılında yayımlamıştır. Yazar bu sefer “Genç Kalpler” romanından farklı konuya yönelmiştir. Söz konusu eserde kadınlar artık aydın ve özgürdürler. Romanın kahramanı Santa kırk yaşına kadar evlenmemiş, kariyer peşine düşmüş, sonunda profesör olmuştur. Ancak belirtilmesi gereken önemli nokta, Santa’nın meslek hayatının rayında giderken özel hayatının yolunda gitmemesidir. Yazar, eserinde genç bir kadının özel hayatı ile ilgili düşüncelerini, üzüntülerini, endişelerini gözler önüne serer.

Mavlyanov’un 1979’da yayımladığı “Hayat” adlı uzun hikâyesinde Moskova’da eğitim almış genç bir kadının aşkı, evliliği anlatılır. Sevdiğiyle evlenip mutlu hayat geçirirken trafik kazasında kocasını kaybeden modern bir kadının kâbusa dönüşen hayatı söz konusudur.

Ömürbayev’in “Zarılbübu” isimli eserinin başkahramanı Zarılbübu evin evlat edinilmiş tek çocuğudur. Eserde kırsalda yaşamasına rağmen ailesi tarafından eğitim alması desteklenen ve liseyi birincilikle bitiren Zarılbübu’nün kolhozun gelişmesi için çobanlık mesleğini tercih ediş süreci anlatılır.

Sooronbayeva’nın 1989’da yayımladığı “Yabancı Adam” eseri sosyalist gerçekçiliğe uymayan bir eserdir. Anlatıda biri ressam ve diğeri doğum uzmanı iki kadın arasında kalan bir erkeğin hayatı anlatılır. Bir erkeğin yaptığı hata sonucu özgür, aydın, meslek sahibi bu kadınların yaşadıkları sıkıntılı süreç ayrıntılı bir şekilde okuyucuya sunulur.

3. Bulgular

3.1. Sovyetlerin güçlü, eğitimli kadınları

Sovyet hükümetinin şekillenme sürecinde Kırgız kadınlarının eski, gerici dedikleri örf ve adetlerden uzaklaşarak yaşadıkları fikri değişimler, eğitimli ve güçlü kadını ön plana çıkarır (Coldoşeva, 1981: 24). Sovyet ideolojisinin yerleştirilmesi için en büyük gücü temsil eden kadın; eğitimli, entelektüel bir yapıyla yeni rejimin hedeflediği Sovyet dönemi çağdaş kadının imajını (Uygur, 2011: 157) çizer. Mavlyanov’un “Hayat” eserinde yer alan kadın karakterlerden Gülmira da Moskova’da eğitim alan Sovyet dönemi ideal kadınının temsilcilerinden biridir. Kazak bir delikanlıyla arkadaşlık yapan Gülmira, bu özel durumunu annesi

ile açıkça paylaşır. Hatta erkek arkadaşı ile yürüttüğü ilişkinin onayını alabilmek için arkadaşının başarılı eğitim hayatını da detaylandırarak anlatır:

Anne sana bir şey diyeceğim. Kızmazsın değil mi? Bir delikanlıyla tanıştım. Delikanlı bir Kazak. Onun beni çok sevdiğinden eminim. Benim de duygularım ona karşı boş değildir. Delikanlının adı Eltay. Kimya dersi olimpiyatlarında hep ödüller almış, okulu birincilikle bitirmiş. O, kırsaldan gelmesine rağmen Rusçayı çok iyi biliyor. O, okumayı çok seviyor. Sen çok okuyan kişilerin iyi olduğunu söylemiyor muydun? O, bana âşık olduğunu ilk kez Amerikalı piyanist Van Klip'in konserine davet ettiğinde söylemişti. (Mavlyanov, 2017: 229-231)

Rusçayı çok iyi seviyede öğrenen Gülmira Kazak arkadaşı ile de bu sayede başarılı biçimde anlaşabilmektedir. Rusçanın vurgulanması da Sovyet rejiminin doğrudan olumlanması anlamına gelmektedir. Aynı zamanda dönemin gerekliliği olarak Rus dili kullanılmaya teşvik edilmektedir (Henze, 1986: 6).

Gülmira karakteri, Sovyet rejiminin ideal kadın tipinin beklenen özelliklerini ortaya koymaktadır. Çarlık rejimi dönemi uygulamaları ile toplumsal hayatın yok unsuru olan kadın bu eserde yeniden var olabilmıştır. Çünkü Gülmira, eski feodal yönetimin toplumsal normlarının tamamen dışında bir karakter olarak belirlemektedir. Feodal toplum düzeninde kadına öğrenim görme hakkı tanınmamıştır (Rosenberg, 1990: 67). Yeni oluşan Sovyet sosyalist ideoloji ile bu durum tamamen değişmiştir. Tüm toplum bireyleri yanında kadınlar da öğrenim hakkına kavuşmuştur. Bunun yanında kadının erkek arkadaş seçebilme ve bunu ailesi ile paylaşabilme imkânı ise kadının çok özel bir konuma yükselmesi anlamına gelmektedir. Çarlık rejimi döneminde kadının mal niteliği ile erkekler arasında alınıp satılması egemen bir uygulama (Rosenberg, 1990: 67) iken artık kadın erkek arkadaşını veya evleneceği kişiyi seçebilmektedir. Kadın, toplumda hak ettiği değeri görmeye başlamıştır. Yeni kavuşulan özgürlük de yeni Sovyet ideolojisi ile kadına sunulmuş ve evrilişinin önemli bir göstergesi olarak eserde yer almıştır.

Gülmira'nın annesi, eserin başkahramanı Şaarkan da sevdiği erkekle evlenen bir kadındır. Kocasını Kadırbek'in doktora mezuniyeti, eserde "Moskova, Leningrad başta olmak üzere tüm şehirlerden gelen bir sürü bilim insanı Kadırbek'in doktora tezini son derece olumlu değerlendirdiler. Kadırbek başarıyla tezini savundu." (Mavlyanov, 2017: 216) cümleleriyle anlatılır. Doktorasını tamamlayan Kadırbek, eşi Şaarkan'ın da okumayı sevmesini, kendini geliştirmesini her zaman desteklemiş, birlikte uzun süreli okumalar yapmışlardır. Kadırbek, bu okuma sevgisinden şöyle bahseder: "Şaarkan'la ikimiz okumayı severiz. Bazen gece yarısına kadar kitap okuruz" (Mavlyanov, 2017:217).

Karaçev'in "Özgürlük Şafağında" eserinde yer alan kadın karakterler kendilerine hem temsilciler seçiyor hem de toplantılara katılıyorlar. Bu kadın karakterlerden Kalıyman ise çok aktiftir. "Kadınların yolu açıldı, köy okulunda konser veriyor, tiyatro sergiliyor, şarkı söylüyorlar" (2015: 35) şeklindeki ifadeler, sosyalist rejim ile birlikte toplumsal hayatın her boyutunda olan kadınları (Özsoy, 2019: 172) göstermektedir Böylece topluma örnek olarak sunulan bu kahramanlar, Çarlık rejiminin feodal uygulamalarının tamamen dışında gelişmiş ve modern hayatın tüm hak ve özgürlüklerine sahip olmuşlardır.

Bahsi geçen eserde çağdaşlaşma yolunda dönüşen ve ideolojinin teminatı olarak addedilen kadınlara ait toplumsal hayata dair anlatılara detaylı olarak yer verilmiştir. Bu doğrultuda gençlerin, kadınların gelişim yollarının açıldığı, köy okullarında bile konserler verildiği, tiyatrolar sahnelendiği ifade edilmektedir (2015: 35). Böylece yeni rejimle birlikte kadının gelişim süreci tüm okuyucuların gözleri önüne serilmekte ve cazibe ortamı oluşturulmaktadır.

Aynı eserde Asılkan genç bir kadın olmamasına rağmen eğitim almaya, başka ilde yaşayan çocuğuna mektuplar yazmaya ve okumaya başlar. İdealize edilen karakter üzerinden rejimin belirlediği kadın tipinin oluşumu eğitim ve öğretime dayandırılır. Böylece kadının evrilmesine ve çağdaşlaşmasına zemin hazırlandığı okuyucuya sunulurken subliminal mesajlar ile de rejime göndermede bulunmaktadır. Asılkan şehirdeki oğluna yazdığı mektuplardan birinde kadınların eğitimi için yaptıkları faaliyetlerden şu şekilde bahseder:

Köydeki kadınların çoğu dışarı çıkmaktan, okuma-yazma öğrenmekten çekiniyorlar. Yeter artık dedim ve ev ev dolaşıp genç kadınları topladım. Kadınların eşitliği ile ilgili duyduklarımı anlattım. Aslında kadınlar eğitime susamışlar. Beni görünce cesaret ettiler. Kendimize kadınlar derneği organize ettik ve başkan olarak Kalıyman'ı seçtik. (Karaçev, 2015: 37)

Eserde önceden gelenek ve göreneğine bağlı olan Asılkan'ın yaşlı olmasına rağmen eğitim alıp, sosyal işlere katılarak diğer kadınları da eğitim alması için örgütlemesi değişimin bir göstergesidir. Ayrıca, eserin başlığından da anlaşılacağı üzere yazarın yeni hayata olan tavrı da açıkça hissedilmektedir.

Ömürbayev'in "Zarılbübu" eserinin başkahramanı Zarılbübu evlat edinilmiş bir kızdır. Onu evlat edinen Nurak ise her ne kadar yaşlı ve okuma yazma bilmeyen bir adam olsa da kızının eğitimi, hak ve özgürlüklerine sahip çıkabilen, meslek sahibi çağdaş bir kadın olmasından yanadır. Baba Nurak'ın "...Evimi, barkımı satsam da kızımı okutacağım. Zarılbübu'mü direkt Moskova'da okutacağım" (2017:481) demesi, örnek bir karakter olduğunun göstergesidir. Sosyalist rejim, kadınların gelişimini arzularken erkeklerin de baba, eş, kardeş olarak destek vermelerini istemektedir. İdeal kadın karakter olarak okuyucuya sunulan Zarılbübu okulundan birincilikle mezun olur. Çağdaşlaşma yolunda verilen hak ve özgürlükler ile toplumsal eşitlik yolunun eğitim-öğretimden geçtiği, eserin kadın kahramanı üzerinden topluma sunulur.

Cantöşev'in "Benim Kaderim" adlı eserinde anne ve baba, kızına "Eğitim al kızım, bileği güçlü biri, bilimi güçlü bini yıkar, derler. Lenin babanın dediği gibi oku ve oku. Nerede okumak istersen de babanın gücü yeter. Eğitim evine gir, halkına hizmet et" (2014: 87) şeklinde nasihatte bulunur. Eserde yer alan bu ifadeler ile sosyalist rejim ile oluşan hâk ve özgürlükler ortamına gönderme yapılırken örnek ebeveynler bu şekilde okuyucuya sunulur.

Sooronbayeva'nın "Yabancı Adam" eserinde ressam Zıynat'ın "Biliyor musun, benim bazı eserlerim Sovyetler Birliği Lenin Komsomol ödülüne layık görüldü" (Sooronbayeva, 2005:215) demesiyle doktor Caynağül'ün yayladaki bir çobana "Ameliyatı narkozsuz yapacağız, dayanabilecek misiniz?" diye sorması ve "Kestiği yerden bağırsakları dışarı çıkarmaya başladığını gören adam dudaklarını ısırıldı" (Sooronbayeva, 2005:369) ifadesi bir Kırgız kadınının Sovyet döneminde ulaştığı başarılarını gözler önüne serer.

3.2. Kadının takdirle karşılanması, toplumsal rolünün evrilmeye başlaması

Eğitim alarak çalışma hayatına dâhil olan kadın bu süreçte verdiği mücadele ile giderek güçlenir. Kadın aklı ve zekâsı ile sahip olduğu özgürlüğü elinde tutmayı başarır. Birçok yönüyle gurur verici vasıflar kazanan kadının, erkek tarafından da takdir ve saygı ile karşılanması, toplumsal rolünün evrilmeye başladığının ön görünümüdür.

Mavlyanov'un "Hayat" adlı eserinde kocası ölmüş bir kadın olan Şaarkan da takdir gören bir kadın karakterdir. Şaarkan eğitim öğretim görmüş, kendini geliştirmiş, meslek sahibi bir kadındır. Kocasıyla birbirlerini severek ve tanıyarak evlenmişlerdir. Şehirde, bir apartman dairesinde yaşayan Şaarkan trafik kazasında kaybettiği kocasının mezarına her perşembe giderek, büyük bir vefa ve sadakat örneği olarak çiçekler bırakmaktadır. Her hafta rutin bir eylem hâline getirdiği kabir ziyareti ve çiçek sunma eylemi "Şaarkan, yine alış veriş merkezinin önündeki çiçekçiye geldi. Kadirbek'in mezarının üzerine yine çiçekler bırakıldı" (Mavlyanov, 2017: 174-200) ifadeleri ile anlatılır. Oysa Kırgız geleneklerinde mezarlıklara çiçek götürme eylemi bulunmamaktadır. Bu uygulama Şaarkan tarafından modern batı toplum uygulamalarından öğrenilmiştir. Bu durum, feodal toplum düzenini uygulayan ve kadını sosyal hayattan tamamen çıkarmış olan Çarlık rejiminin tam tersi bir bakış açısını yansıtır. Yeni sosyalist yönetimin arzuladığı kadın tipi olarak Şaarkan sadece içinde yaşadığı toplumun değil dünya milletlerinin de kültürel faaliyetlerini takip etmekte ve öğrenmektedir. Bunu, edinmiş olduğu öğretim hayatına ve yeni rejimin sunduğu modernite ortamına borçludur. Ancak Şaarkan mezarlığa giderken sürekli siyah bir başörtüsü ile saçlarını kapatmaktadır. Türk kültüründe yas işareti olan siyah başörtü, eserde toplumun temel inanç ve geleneklerinin eğitilmiş modern bir karakter olursa da sürdürüldüğünün bir göstergesi olarak sunulmuştur. Yazar böylelikle, kadının evrilmesini isteyen ancak tamamen toplum ile çatışmaya girmek istemeyen sosyalist ideolojinin benimsediği prensibi göstermektedir. Başka bir ifadeyle rejim kadını modernite ve gelişimin temel taşı olarak görmekte ancak bu platformu oluştururken de itidalli geçiş olmasını öngörerek toplumun sempatisini ve desteğini kazanarak kadının dönüşümünün bir arzu olarak benimsenmesini istemektedir. Bu doğrultuda kahraman ve rol model olarak sunulan kadın dönüşmüş, modern, eğitilmiş meslek sahibi ve geleneklerini kaybetmemiş örnek karakter olarak verilir. Bu yönleriyle de Şaarkan başta eniştesi olmak üzere herkes tarafından takdir edilen gıpta ile bakılan bir kadın tipini temsil eder.

Aynı eserde ise Şaarkan kocasının mezar taşını Moskova'da yaptırır. Şaarkan'ın farklı coğrafya özelliklerini bilme ve kullanma yeteneği içeren bu eylemi, eserde farklı bir karakter olarak yer alan ve sürekli oğlunun kabrini ziyarete geldiği için karşılaştığı adam Mukambet'ten duyduğu övgüler eşliğinde okuyucuya sunulmuştur (Mavlyanov, 2017: 227). Böylece yazar sosyalist rejim, ideal kadın tipini her yönüyle gelişen Şaarkan üzerinden topluma sunar. Ablası Şaarkan'ın evliliği öncesi, Çarlık feodal dönemin kalıntı düşünceleri doğrultusunda onu sevdiği delikanlı Kadirbek'e fakirliğini ileri sürerek vermek istemez. Sorunlar çıkarır, hatta şiddet uygulamaya ve dövmeğe yeltenir (2017: 188-189). Şaarkan umutsuz değildir, gelişmiş bir kadın birey olarak kararını gerçekleştirme konusunda ısrarcı davranır. Devam etmekte olan doktorasını bitirir, sınava girip üniversitede bölüm başkanı olarak çalışmaya başlar (2017: 228). Hayatını ideal ve örnek bir kadın karakter olarak sürdürmeyi başarır. Anlatının sonunda ise mezarlıkta

tanıştığı Mukambetle özgür bir kadın olarak yeni bir ilişki başlatır (2017: 235). Şaarken yeni kurulan Sosyalist rejimin arzuladığı kadın kişiliğini ortaya koyarken, okuyucunun zihninde gelişimin temel şartının özgürlük ve eğitim ile gerçekleşebileceği fikrini oluşturur.

Ubukeyev'in "Kız Yigit" eserinde ise gazetede "Yeni devir, komünizm kurma yolundayız. Her devrin kendine has görevi vardır. Bundan sonra yapacağımız her şey komünizm için" (2017: 595, 596) cümlelerini okuyan Sulay, Sovyet dönemi ideolojisinin ve parti il-kelerinin okuyucuya aktarılmasında araç görevini üstlenen kadınlardan biridir. Komünizmi överek "Bu ulu mücadelede her birimizin görevinin olması gerek. Lenin atanın bayrağını yükseklerde tutmalıyız" (2017: 596) diyerek rejime yakışır bir tavır takınır. Hatta genç bir komsomol olarak sevgilisi Tenti'ye de bu yoldaki kararlılığını "Son zamanlarda gazetelere çıkan haberleri okuyorsundur. Sen baktığın koyunları komünist sürüsü yapabilecek misin? Bunu yapabilirsen sana yardımcı çoban olarak gelme konusunda hiç çekinmezdim" (2017: 604) diye mektup yazarak açıkça belirtir.

Karaçev'in "Özgürlük Şafağında" eserinde Asılkan, Sovyet hükümetini destekleyen, geç yaşına rağmen okuma ve yazma öğrenme hevesiyle sonraki nesli yani gençleri olumlu yönde etkileyen idealize edilmiş kadın tipidir. "Genç kadınların çoğu ilk başlarda kocalarının sözünden çıkmayıp eğitim almaktan vazgeçiyorlardı. Ama beni görünce utandılar. Okuma ve yazma öğrenmeye başladılar. Gençlere örnek olmak istiyorum. Yaşlansam da Sovyet hükümetine, gençlere yardım etmek istiyorum" (2015: 39) der. Bu cümleler ile sosyalist rejim açıkça desteklenmektedir. Çarlık yönetimi sürecinde toplumsal hayattan her yönüyle çıkarılmış olan kadın, eğitim ve öğretimden de mahrum bırakılmıştır. Oysa varlığını kadınlar ile pekiştirmek isteyen yeni rejim, eğitimle gelişmiş bireyler istemektedir. Bu doğrultuda kadının evirilişini desteklemiş, örnek karakterler üzerinden tüm kadınları bu yöne kanalize etmiştir.

"Yabancı Adam" eserinde geçen "Caynagül'ün yaylaya çobanlara gelmesi uzun süre konuşuldu. Çobanlar, doktor kadın gittikten sonra gazete aracılığıyla ona teşekkürlerini iletmışlerdi. Ayrıca ameliyat olan insanlar Caynagül'ü ağızlarından düşürmeyip başarısını, aklını konuştular." (Sooronbayeva, 2005: 379) ifadeleri kadınların zamanla övgüyle bahsedilen bir konuma eriştiğinin göstergesidir.

3.3. Kırgız kadının sosyal ve medeni hayattaki değişimi

Sovyetler döneminde kadın; kadınlığın gücünü açığa çıkartan, kadının medeni haklarını ve sosyal hayattaki yerini vurgulayan bir etki ile erkeklerle bir arada vakit geçirme, seçime katılma, dans etme gibi pek çok eyleminin öznesi olabilmışlerdir. Cantöşev'in "Benim Hayatım" adlı eserinde, önceden kadınların ve erkeklerin ayrı mekânlarda yemek yedikleri anlatılır. Kolhozda çalışan Altınbek, Gülzat'ın erkeklerle aynı odada oturmadığını görünce "Hey, anacığım kadınların erkeklerle aynı odada oturmayıp kaçtığı eskilik ne zaman sona erecek? (2014:152) der ve Gülzat'ı erkeklerin oturduğu odaya alır. Sonra oturanlar arasındaki kolhoz muhtarına "hâlâ feodalsiniz" diye sitem eder. Burada Çarlık Rusya yönetim dönemi ile yerini alan sosyalist ideolojisi arasındaki uygulama farklılıkları okuyucuya sunulmuştur. Bu doğrultuda yer verilen örnekler daha çok kadın ve dönüşümüne yöneliktir. En bariz uygulama farklılıklarının başında

ise kadınların ve erkeklerin aynı ortamda yemek yiyememeleri ile aynı ortamda bulunmama olarak ortaya çıkmaktadır. Gönderme yapılan eski rejim feodalite olarak ifade edilmektedir. Yeni rejim ise kadının dönüşümüne destek vermek suretiyle kendi varlığına destek sağlarken kadının da bu doğrultuda geliştiği fikrini topluma kabule ortam hazırlamıştır. Kadının yeni oluşacak sosyal yapı içerisinde hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan yer almasını hedeflemiştir.

Karaçev'in "Özgürlük Şafağında" isimli eseri, "Kadın erkek ayrımı yapmadan hep birlikte göl kıyısında eğlenmektedirler. Kadınlı erkekli grupların yazın topladıkları bu enerjilerini ve güçlerini çalışacakları fabrikada kullanmak istiyorlar" (2015: 19) ifadeleri ile başlar. Eserin ana kahramanlarından Kalyman'ın tüm arkadaşları erkeklerden oluşmaktadır. Kalyman genelde erkek arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirir, onlarla işbirliği yaparak köydeki zengin ve hâlâ Çarlık feodal düzenin fikirlerini taşıyan insanlarla mücadele eder. Kalyman köydeki yaşlı Mederbay isimli zengin beyle başlık parası karşılığı evlendirilmekte olan Kencekan isimli kızı son dakikada kurtarır (2015: 31). Yaşanan bu vaka, kadının toplumsal hayatta yeri olmadığını düşünen ve bir mal misali para karşılığı alınıp satılmasında hiçbir mahsur görmeyen Çarlık rejiminin uygulamalarından birisidir. Yeni rejim ve arzuladığı kadın tipi ise bunun zıttıdır. Bir diğer ifade ile özgür, seçimlerini ve tercihlerini kendisi yapabilen modern, gelişkin kadındır. Yeni sosyalist rejim geleceğini kadınların omuzlarına yüklerken en büyük desteği evrilmiş, modernleşmiş kadında aramıştır. Bu sebeple de eserde yer bulacak evliliğin gerçekleşmesine izin verilmemiştir. Eser üzerinden Sovyet kadın tipinin tamamen hür ve eşit haklara sahip bir birey olarak var olacağı, toplumu şekillendireceği fikri okuyucuya sezdirilmektedir.

Mavlyanov'un "Hayat" isimli eserinde ise Kadırbek ile Şaarkan göl kenarında bir tatil yaparken tanışır. Gençlerin toplanıp satranç, tavla oynadıkları salonda, kütüphanede veya bahçede top oynarken devamlı göz göze gelirler, birbirlerine aşık olurlar, gölde birlikte kayığa binip gezintiler yaparlar:

Bir gün öğlen yemeğinden sonra Kadırbek ile Şaarkan kayıkla geziye çıktılar. Bu akıllı Şaarkan bulmuştu. Kadırbek'in kendisini sevdiğini onun gözlerinden, tavırlarından anlıyordu. Gölün öbür tarafına çıktılar, el ele gezdiler. Birbirine aşık iki genç akşam olduğunu ancak yağmurdan boşanıncasına yağmur yağmaya başladığında anladılar. Böylece geri dönemediler. Geceyi kayıkta sırtlarını birbirlerine yaslayarak oturup geçirdiler. (Mavlyanov, 2017:134-136)

Ablası Çarlık rejimi uygulamaları doğrultusunda Şaarkan'a karşı çıkar. Ancak Şaarkan sevdiği delikanlıyla evlenir ve mutlu bir hayat sürer (2017: 171). "Kırgız geleneğinde bir gece bir erkekle tek başına kalmak yoktur. Milletın yüzüne nasıl bakarız. Kız haliyle geceyi bir erkekle geçirmiş derlerse ne deriz" (Mavlyanov, 2017:148) diyen ablasına Şaarkan "Kırgız geleneği dediğiniz şey umurumda değil. Ben insanlığa bakarım. Ben ne yaptığımı bilirim" (Mavlyanov, 2017: 148) diye cevap verir. Eserde kısaca değinilen bu olay üzerinden geleneklerin artık eski ve geri kalmışlık olarak görülerek gençler tarafından reddedildiği, yeni sosyalist yönetim ile değiştiği ve artık kadının özgür birey olduğu gözler önüne serilir.

Ubukeyev'in "Kız Yiğit" adlı eserinde sevdiği kişiyle evlenen Sulay, babasına başlık parası vermek isteyen kayın pederine şakayla karışık kendi düşüncelerini ifade eder ve başlık parasının verilmesine engel olur:

Sulay kendi geldi. Başlık parası karşılığında mal gibi satılmamak, komünist insan olmak için geldi. Eski geleneği düşünerek Sulay'ın komsomol olduğunu, kendini komünist emeğe bağladığını mı unuturlar. Başlık parası ne saçma gelenek. Dünürlerinizden çok beni küstürmekten korkun. Benim küsmem tehlikelidir. Küsersem kendime ait konuları ayırır başka yere yerleşirim. (2017: 612)

Kırgız geleneğine göre yeni gelin kayın pederinin yanında kalamaz, hatta kayın pederi ile karşılaşsa bile hemen oradan uzaklaşması gerekir. Bu konuda Sulay'ın geleneklerine bağlı kayın validesi Asılkan, Sulay'ın tavırlarını şu şekilde eleştirir:

Sulay, yeni gelin kayın pederine gözükmeyip bir süre uzak durması gerekirdi. O, görevini yapmadı. Büyüklerin yanında kocasının yanına yaklaşmaması, onunla konuşmaması gerekirdi. Onu da yapmadı. Erkeklerle beraber oturup gazeteye çıkan gereksiz haberleri konuşuyor. Kapıdan geri geri gidip çıkması gerekirken arkasını dönüp çıkıyor. Utanmadan kocasına ismiyle hitap ediyor. Kocasını şimdiden sert tavır takınmazsa sonu ne olacak? (Ubukeyev, 2017: 616)

Ömürbayev'in "Zarılbübü" eserinde lise mezuniyet töreninde sınıf birincisi olan Zarılbübü'nün konuşmasına şu şekilde yer verilir:

Biz, hükümet ile Partimizin, eğitim ve terbiye veren okulumuzun, öğretmenlerimizin bize yaptıklarını karşılıksız bırakmayız. Biz artık 17 yaşındayız. Bizim yaşımızdayken devrim için mücadele eden Pave, Korçağın, Aleksandr Matrosov gibileri biliyoruz. Zarılbübü sesini yüksek çıkarıp ölümden biz de korkmayız. Bizim yolumuz açık, geleceğimiz aydınlıktır. Bu toplumu koruma bizim gibi komsomolların görevi. Bu görevi devam ettireceğiz. Biz fikirlerimizi ilçe komsomol komitesine, ilçe eğitim müdürlüğüne bildiriyoruz. Onlar bizim hedeflerimizi destekliyorlar. Biz bu yıl okulu bitirenler çobanlık yaparak, ekipler kurarak emekli çoban Telgey teyzemizin de işini devam ettireceğiz. (Ömürbayev, 2017: 494, 495)

Yukarıda alıntılanan her iki eserde de sosyalist rejimin oluşturmak istediği yeni toplumun temel taşı idealize edilmiş kadının tüm özellikleri okuyucuya detaylı olarak sunulmuştur.

Eğitim alan kadınlar, sahip oldukları kültürel donanımla da dikkat çekmekte ve özgürce meslek seçebilmektedir. Baytemirov'un "Santa" adlı eserinde Santa eğitimli bir kadındır. O artık kendisi gibi eğitimli doktor olan Sarımsak ile tatile gider, onunla şarap içer, sanat ile ilgili konuşmalar yapar. Hatta bir sohbet sırasında manzumedeki başkahramanın kendisi olduğunu bildiği halde "Manzumeniz çok güzel. Manzumenin başkahramanı Saydıkan ne kadar merhametsiz biriymiş" (Baytemirov, 1970: 92) diye şaka yaparak kahkahaların yükselmesine sebep de olur.

Kadınlar, erkek işi olarak görülen bazı meslekleri yapmalarının yanı sıra özel hayatlarına da zaman ayırırlar. Ancak bu zaman dilimini ise sorumluluk duygusu belirler. Baytemirov'un "Genç Kalpler" eserinde Zulay, at çobanlığı yapmaktadır. Kolhozda çalışan Ormuş'a aşık olan Zulay aynı zamanda işine de aşiktir. Ormuş'u ne kadar çok özlese de onunla vakit geçirmeyi ne kadar çok istese de iş ve üretim, her şeyden daha önce gelir. Yayladan toplantı için gelen Zulay'a sevgilisi Ormuş "Bugün burada kalacak mısın?", diye sorunca 'Ben burada kalırsam hayvanlara kim bakacak?' dedi. Tam o sırada Ormuş Zulay'a 'Çok özledim' diye sarıldı" (Baytemirov, 1953: 60, 61) ifadeleri de Sovyet toplumunda emek ile aşkın nasıl bütünleştirildiğini örneklendirmektedir.

Yazarın söz konusu eserinde Kırgız kızı Ayna, Rus delikanlıyla evlenir. Toplumda varlığını hissettiren kadın, aşkını açık bir şekilde yaşayabilir. Bu noktada Rus toplumunun hayat tarzı da özendirilir:

Kadehler ikinci kez dolduruldu. “Öpüşün” diye bağırıldılar. Ayna ile Boris yavaşça yerlerinden kalkıp ellerindeki kadehi kaldırdılar. Sonra başları yavaşça eğilerek dudaklar yaklaştı ve öpüştüler. Oradakiler ‘Aşık dediğin bu ikisinininki gibi olmalı’ dediler. Ellerindeki kadehlerle kapı ağzında duran Ayna’nın annesi Asel ile babası İrisbay kızlarının mutluluğuna mest oldular. (Baytemirov, 1953: 217)

3.4. Çalışma hayatında yer alan kadının gereksizden faydalıya dönüşümü

Sovyetlerin ilkelerinden bir tanesi kadının eğitim alması ve çalışma hayatında aktif şekilde rol almasıdır. Karaçev’in “Özgürlük Şafağında” eserinde Akmat’ın annesi Asılkan, Çarlık rejiminin oluşturduğu yapının faydasız biri olmaktan yeni sosyalist rejim sayesinde sıyrılmış toplum için gerekli ve yararlı bir kadına evrilmiş örnek karakter olarak yer almıştır:

Bu yıl 27 kadın okuma yazma öğrendik. Önceden Asılkan yengene ne var, okuyup göğemi çıkacak diyenler sustular. Yaşlı başlı beni gören genç kadınlar da cesaretlenerek tüm engellere rağmen okudular. Yakında kooperatife de üye oldum. Oraya sık sık uğrayıp işleriyle tanışıyor, elimden gelen yardımı yapıyorum. Beni eğitimimi devam ettirmek için merkeze göndermek istiyorlar. Ama ben hakkımı yengene vermek istiyorum. Ağabeyimi de ikna ettim. (2015: 39, 40)

Ömürbayev’in “Zarılbübu” eserinde ise Telegey, feodal ezilen hiçbir hakka sahip olmayan yetim bir kız çocuğudur. Ancak sosyalist rejimin gelişi ile kolhozun koyun çobanı olur, birçok başarıya ve üretime imza atar. Artık gelişmiş üretken bir kadın birey statüsü ile Moskova’daki toplantılara katılır, ödüller alır. Mezuniyet törenine davet edilen Telegey konuşmasında “Kayboluyorduk. Fakat ben talihsiz değilmişim. Lenin bize özgürlük getirdi.” (2017: 503) diyerek, geçmişi ve şimdiki zamanı kıyaslar. Yeni yönetimle dönüşen kadın, her tür hak, özgürlük ve eşitliğe kavuşmuştur.

Cantöşev’in “Benim Hayatım” eserinde yer bulan Gülzat karakteri, evde kocasından dayak yiyen, topluma herhangi bir faydası olamayan bir kadındır. Önceleri Gülzat’ın kocası “Benimle beraber yürüme, geride yürü, kadının kocasıyla beraber yürütmesi hayra alamet değildir. Görenler olursa ayıplar” (Cantöşev, 2014: 94) diye onunla beraber yürütmesine bile izin vermez. Kocasından şiddete uğrayan Gülzat’a kayın validesi de destek olmak yerine “Koyunlu kadın kuyruk yer, kocalı kadın dayak yer” (2014:95) diyerek adeta şiddeti savunur. Kayın valide kadının nasıl değersizleştirildiğini ifade eden cümlesiyle eski ve geleneksel yapının olumsuzluğunu vurgular. Hem ailesi hem de toplum tarafından dışlanan kadın, zamanla üreten ve toplum tarafından benimsenen bir bireye dönüşür. Gülzat yeni rejimin sunduğu imkânlarla traktör sürücülük kursunu bitirir ve kolhozda işe başlar. O artık bir kahramandır. Onun traktörü durmak bilmez, arıza yapmaz, sabah akşam çalışmadan geri kalmaz, sürekli üretimdedir. Öyle bir karakter olarak belirir ki kolhozu onun sayesinde dereceler elde eder. Gülzat artık üretken, çalışkan ve tüm erkekler dâhil herkesin gözünde bir ışıktır. Bu ışık, toplumun ve kadının evrilmiş sürecindeki gelişimi ile oluşturduğu aydınlık yarınlardır.

Kadınların çalışma hayatında yer alması aynı zamanda kadının üretken bir yapıya kavuşturulması Sovyet rejiminin benimsetilmesinde en önemli unsurlardan biri olmuştur. Fazla üretim yapanın kazandığı sosyalist yarışmalar da sıkça düzenlenmeye başlanır. Hatta kadınlar da bu yarışmalarda ilk sıralarda yer alır. At çobanı olan Zulay, kışın çobanların yaşayabileceği iki odalı ev yapmak için yanındaki arkadaşlarını sosyalist yarışmaya davet ederek diğer kadınları da çalışmaya teşvik eder (Baytemirov, 168-170).

Zulay sadece sosyalist yarışmalardaki başarılarıyla adından söz ettirmez. Üretimi, verimliliği en üst seviyeye çıkarmak için bir erkekle arazi kavgasına girişmekten bile çekinmez. Varlığını hem karşı tarafa hem de topluma kabul ettirir:

Kemel ile Zulay gece yarsından beri yaylak kavgası yapıyorlar. Zulay at sürüsü için otlak olan güzel yerden gidesi yok. Kemel de burayı bırakmak istemiyor. ‘Gözlerin kör mü, şu haritaya baksana’, diye Zulay at sırtında gelirken cebinden haritasını çıkarıp Kemel’e o bölgenin kendisine ait olduğunu anlatmaya çalışıyor. (Baytemirov, 1953: 37)

“Genç Kalpler”, eserinin başkahramanı zootekni uzmanı Külcan’ın “Suusamır bölgesini gezdim, orayı iyi bilen aksakallarla konuştum. Buranın otu bele kadar uzar, çok güzeldir. Oranın otunu biçip, oraya toplatıp kışın at sürüsüne burada bakabiliriz. Ancak buraya çobanlar için sıcak ev kurmak lazım.” (Baytemirov, 1953:32) cümlelerinde ifade edildiği üzere kadınlar hayatın her sahasına aktif olarak katılmakla kalmayıp diğer insanlara öncülük etmişlerdir.

Traktör sürücülüğü dâhil olmak üzere her alanda eğitim alarak toplumsal hayatta var olabilen kadın, Sovyet yöneticilerinin kendilerine verdiği değerin farkındadır. Bu durumu da sıklıkla dile getirir. Cantöşev’in “Benim Hayatım” eserinde Kasiyet de eski zihniyete sahip kocası okumasına izin vermediği için ondan ayrılıp traktör sürücülüğü okulunda eğitim alan, pamuk toplayan (2014:129) ve bunun için yeni Sovyet hükûmetine, Komünist Partisi’ne minnettar olan bir karakterdir. Aynı eserde karakterlerin tanımlandığı kısımda ise kadınların verdikleri mücadele ve elde ettikleri konumlar dönemin kadınlarının bir panoramasını çizer:

Sağ tarafımdaki Bagda yenge okuma yazma bilmiyor, onu traktör sürücülüğü okuluna kocası Nökönbay zorla göndermiş. Sol tarafımdaki ise Kara-Suu bölgesinden gelen Kasiyet. Kocası okumasına izin vermeyip sorun çıkarınca kocasından ayrılmış gelmiş. Öbür tarafta duranlar Turgun, Turdukan, Mayramkan, Azizhan. Şu arabayı onarmakta olanlar ise Burmahan, Sonayım, Roza. Diğer arabadakiler Kalbübü, Haytkan, Sabdaran, Rabiyyahan. (Cantöşev, 2014:129)

Yeni rejim eski yönetimin yok hükmünde saydığı kadınlara verdiği hak ve özgürlükler ile onları geliştirip mutlu kılarken kendi varlığını da teminat altına alır. Eserde Gülzat’ın ağzından dökülen “Pamuk tarlasına gelince kalbim heyecanla çarpıyordu. Pamuk çok güzel açmış. Bundan dolayı döver biçerimin römorku çabuk doldu. Kısaca traktörüne yakıt ve su koymak için mola verdiğimi saymazsak hiç durmadan çalıştım.” (2014:167) cümlelerinde de görüleceği üzere gelişen kadının toplumdaki statüsü değişir. Üretim hayatına dâhil olan kadın inanılmayacak kadar fazla çalışır, kolhoz planlarının üzerinde yüzde 200 kat daha fazla pamuk toplamayı başarır (2014:177). Eserin sonunda ise ulaştığı bireysel kimliği ve gelişimi ile sosyalist rejime hizmet eden bir traktörcü olarak sevdiği kişi Altınbek’le evlenir. Kendisi adına mutluluğa ulaşırken, toplum için ideal, örnek bir kadın, rejim içinse tam anlamıyla sadık bir bekçi olarak ön plana çıkar.

Bahsi geçen eserde Aysalkın kolhozda doktor olarak çalışan modern bir kadındır. Anne ve babası Sovyet hükümetine karşı çıkan basmacılar tarafından öldürülmüştür. Aysalkın köyde kocasından dayak yiyen, herhangi bir hak sahibi olmayan, kayın peder ve kayın validesi tarafından aşağılanan, erkek çocuk doğurması istenilen Gülzat'ı o hayattan kurtarmak için büyük bir çaba ve gayret örneği sergiler. Bu doğrultuda Gülzat'ın durumunu Komünist Parti üyelerine bildirme kararı alır ve faaliyetlerine başlar (2014:109). Eserde detaylı ve tüm açıklığı ile ortaya konulan bu durum ile Çarlık rejimi ve uygulamaları yoğun şekilde eleştirilerek yeni yönetime uygun zemin hazırlanır. Kadının hâk ve özgürlüklerden mahrum kalışı ve insanca yaşayamamasının Gülzat üzerinden ortaya konulduğu eser, aynı zamanda bu yaşananların ortadan kaldırıcısının da kadınlar olmasını hedeflemektedir. Böylece rejim kendi geleceğinin yanında kadının evrilişini de kadınların omuzlarına yüklemeye başlamıştır.

Sıdıkbekov'un "Batıyna" romanında başkahraman Batıyna gerek tüm zorluklara rağmen eski gelenek göreneğe başkaldırarak, kendisi gibi kadınlara Ekim Devrim'inin getirdikleri hakları kullanmaya davet eden bir kadındır. Kocasına "Çek elini üzerimden. Artık istediğin gibi horladığın zaman geçti. Keneş Hükümeti geldi. Artık beni dövemezsin" diyen Batıyna (Sıdıkbekov, 1962: 416) kendisinin Bolşevik olduğunu herkese duyurur. Kapı kapı dolaşmış ve bugünü kıyaslayarak kadınlara sahip oldukları hakları tek tek sıralar:

Hey, yüklük köşesinde oturmaktan başka bir şey bilmeyen kadınlar, haydi gelin okumaya, biriniz bir zengin beye ikinci eş oldunuz, biriniz ise köle oldunuz, biriniz kötü kocanın dayağından başka bir şey görmediniz. Bizim gibi horlanan kadınlara özgürlük verildi. Sovyet hükümeti kuruldu. Bu zamana kadar köle gibi yaşadığımız yeter. Boyun bükmeyi bırakın. Şurada sizin için açılmış olan Sovyet okuluna gidin, okuma ve yazma öğrenin, gözünüzü açın. Niye gelmek istemiyorsunuz, yoksa engel olan biri mi var, öyleyse açıkça anlatın. Okumak isteyen kadınlara engel olmaya kimsenin hakkı yok. Kanun onların cezasının verir. (Sıdıkbekov, 1962: 422)

Alıntılanan kısımda ve diğer bulgu örneklerinde de görüldüğü üzere Sovyet kadınları güçlü, eğitilmiş bir kadın olarak sosyal hayattaki statüsünü değiştirmiş, toplumun takdirini kazanarak gereksizden faydalıya doğru bir evriliş sürecine girmiştir.

Sonuç

Çağdaş Kırgız edebiyatında nesir türünün şekillenmeye ve gelişmeye başladığı dönemler, Sovyet rejiminin hâkim olduğu yıllar ile kesişmektedir. Bu sebeple de Kırgız nesri, sosyalist ideolojinin yerleşme propagandasının ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Sovyet hükümeti, bu amaçla kurmuş olduğu yazarlar birliği vasıtasıyla ortaya konulan tüm eserleri denetlemiş ve ideolojiye katkı sağlamayan hiçbir yapıtın hayat bulmasına izin vermemiştir. Bu doğrultuda yürütülen propagandanın ilk odağı halkın eğitilmesi ile kadınların omuzlarına yüklenen modernleşmenin gerçekleştirilmesi, ikincisi ise Bolşevik Devrimi'nin coşkuyla kabullenilerek, yerleşmesine uygun zemin oluşturmak olarak belirmiştir.

Çalışmada Sovyet hükümeti kurulmadan önceki feodal sistem içerisindeki bir Kırgız kadınının Sovyet hükümeti kurulduktan sonra zaman içerisinde nasıl değişim süreci geçirdiğinin gözlemlenebilmesi için Sovyetler Birliği'nin hüküm sürdüğü farklı yazarlara ve dö-

nemlere ait on eser, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu bağlamda eserlerde ilk dikkat çeken husus, Kırgız kadınlarının kendi özgürlüğe doğru adım adım ilerlemeleri ve hayatları için mücadele etmeleridir. Özellikle Sovyet hükümetinin ilk yıllarında yazılmış eserler eski ile yeni yönetimin kıyaslanmasına ve oluşan yeniliklere odaklanılmasına yönelmesiyle tamamen ideolojik anlam taşımaktadır. “Maryam ile Göl Kıyısında”, “Özgürlük Şafağında” eserlerinde de ifade bulduğu gibi yaşlı ve zengin adamların çok küçük kızlarla ve rızasız evlenmesi 1920’li yıllarda Kırgız edebiyatının ana temalarından biri olmuştur. Böylece Çarlık rejimi uygulamaları özgürlük bağlamında daha güçlü ortaya konulabilmiş ve sosyalist ideolojinin geleceğine ortam hazırlanmıştır. Sosyalist rejimin yerleşme ve Kırgız edebiyatının gelişim yollarını yansıtmaları düzleminde yazarlar, kadınları değişime-dönüşüme uğratarak başarılarını güçlü şekilde ortaya koymuşlardır. Tüm bu başarı süreçleri ve kadınların evrilişi; “Özgürlük Şafağında” eserinde yer alan Asılkan’ın eski yaşantısından Çarlık rejimi döneminden sıyrılıp yeni hayata sosyalist ideoloji dönemine ayak uydurmasında, şehirde oğlu ve geliniyle sinemaya, tiyatroya gitmesinde, ilk başlarda her ne kadar şaşırsa da sonunda bunların hepsinin eğitimle başarılabilceğini anlamasında, köye tamamen değişerek yeni zamanın destekleyicisi şeklinde eğitim almanın önemli savunucusu bir kadın birey olarak dönmesinde; “Genç Kalpler” eserindeki komsomol Bübüş’ün çobanlarla beraber verdiği mücadelede; “Benim Kaderim” eserinin ana kahramanı Gülzat’ın eski Çarlık rejimi uygulamalarını savunan aileden kurtulup traktör sürücülüğü mesleği öğrenmesinde; “Zarılbübu” eserinde ise bir babanın kırsalda yaşayan eğitimsiz biri olmasına rağmen kızı Zarılbübu’nün eğitimini canı gönülden desteklemesi gibi örnekler üzerinde açık bir şekilde görülebilmektedir.

İncelenen eserlerde, Ekim Devrimi’nin gerçekleşmesiyle; kadınların gereksiz ve yok sayıldığı meta nitelikli gelenek ve göreneklerin tuzağından sıyrılarak kadınların erkeklerle eşit haklara, eğitim ve medeniyete ulaştıkları, sevdikleriyle evlenip, seçtikleri meslekleri yaparak mutlu yaşam sürdükleri, ana tema olarak okuyucuya ve topluma sunulmuştur. Yazarlar Kırgız nesrinin temelini atıldığı günlerden itibaren ellerine aldıkları kalemlerle, âdeta savaşta yer alan askerler gibi mücadele etmiş, eski hayatın Çarlık rejiminin tüm eksikliklerini ve kusurlarını ortaya çıkarmış, halkın eski hayattan nefret etmesini sağlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, yeni zamanın -sosyalist ideolojinin- özelliklerini yücelterek, ezilen emekçi halkın uyanmasını, özgürlüğün değerini bilmelerini, eğitim alıp kültürlü bireyler olabilmelerini sağlamak amacıyla durmaksızın çağrıda bulunmuşlardır. Rejimin manifestocusu gibi hareket eden yazarlar, kadın karakterler üzerinden Sovyet ideolojisini benimsetmek için örnek Sovyet kadınına idealize eden bir tarzı benimsemişlerdir. Sonuçta Sovyet rejiminin yerleşmesi ve devamı için eserlerde kadın karakterlerin temel unsur ve birer dayanak noktası olarak rol model olarak sunuldukları net bir şekilde görülmüştür. Ekim Devrimi’nden önce toplumun yok hükmünde olan kadınları, Sovyet rejimi ile birlikte mutluluk, özgürlük, eğitim, iş vb. hayatın vazgeçilemez değerlerine sahip olmaya başlamışlardır. Dönem eserlerinde, kadınların toplumda sadece yer edinmeleri değil onların tüm toplumu değiştirip dönüştürmelerine ve yeni ideolojinin geleceğini omuzlarında taşıyarak sosyal hayatta lokomotif güç olacak tarzda yer almalarına vurgu yapılmıştır

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article: Both authors contributed equally to this article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaleye her iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Artıkbayev, K. (2004). *XX. Kılımdağı Kırgız adabiyatının tarihi*. Tas.
- Baytemirov, N. (1953). *Caş cüröktör*. Kırgızstan.
- Baytemirov, N. (1970). *Santa*. Mektep.
- Cantöşev, K. (2014). Menin tagdırım. *tandalma çıgarmaların beş tomduk cıynagı*. Uлуу Toolor.
- Cigitov, S. (1984). *20-Cıldardağı Kırgız adabiyatı*. İlim.
- Cigitov, S. (1991). *Keçekinin sabaktarı, bugünkünün talaptarı*. Adabiyat.
- Coldoşeva, Ç. (1981). *Sovremennaya Kirgizskaya povest i problemi perevoda*. Kırgızstan.
- Cumabayev, İ. (2020). *Algaçkı Kırgız prozasındağı körköm mezigil cana meykindik*. Turar.
- George St. G. (1987). *Sovyetler Birliğı'nde kadın*, El.
- Gökçe, O. (1994). İçerik çözümlemesi. Turkuaz.
- Henze, P. B. (1986). *Sovyet Müslümanları arasında ikinci dil olarak rusçayı yaygınlaştırmanın gittikçe artan önemi* (Y. T. Kurat, Çev.) Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Hsieh, H. F. ve S. E. Shannon (2005). *Three approaches to qualitative content analysis. qualitative health research*, 15 (9), 1277-1288.
- Karaçev, S. (2015). Erik tañında. Karaçev Sıdık, Kasım Tınıstanov, Kökönöv Şarip, Kenensariyev Börübay, Kalpakov Bayserke (A. Kadirmanbetova, haz.) İmak-Ofset.
- Kovalenko, R. (1980). At assembly line. *Soviet Woman*, 1, 18-19.
- Kuzinen (1979). *Marksizim ve Leninizm İlkeleri IV, Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi, El Kitabı*. (N. R. Çobanoğlu, Çev.) Yar.
- Mavlyanov, C. (2017). Turmuş. *Cunay Mavlyanov* (A. Kaçkınbay kızı, haz.) Kut-Ber.
- Ömürbayev, S. (217). Zarılıbübü. *Sagındık Ömürbayev* (C. Turgunbayeva, A. Aliyeva, haz.) Kut-Ber.

- Özsoy, B. (2019). Türk cumhuriyetlerinde kadın sorunsalı: uluslararası raporlar ışığında türk cumhuriyetlerinde kadınların mevcut durumu. *Bilgi*, 89, 171- 192.
- Ploskih, V. M. - Cunuşaliyev, D. D. (2009). İstoriya Kırgızov i Kırgızstana. İlim.
- Rosenberg, C. (1990). *Kadınlar ve perestroyka*. (O. Akınhay, Çev.) Pencere.
- Sıdıkbekov, T. (1962). *Batıyna*. Kırgızmambas.
- Sooronbayeva, Z. (2005). Çooçun kişi. Biyiktik.
- Tagızade, L. (2006). Sosyalist realizm: kökeni, oluşum süreci ve kavramı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. 3 (4), 7-24.
- Tınıstanov, K. (2015). Maryam menen köl boyunda. *Karaçev Sıdık, Kasım Tınıstanov, Kökönöv Şarip, Kenensariyev Börübay, Kalpakov Bayserke* (A. Kadıрманбетова, haz.) İmak-Ofset.
- Ubukeyev, A. (2017). Kız-cigit. *Aytkulu Ubukeyev* (N. Iysayeva, haz.) Kut-Ber.
- Uygur, E. (2011). Sovyetler döneminde Azerbaycan toplumunun yeniden yapılanmasında edebiyat adamlarının rolü. *Türk Yurdu*, 31, 156-159.
- Ükübayeva, L. (2013). Çıngız Aytmatov cana azırkı adabiy protsess. Turar.

Elektronik kaynaklar

- Geridönmez, O. (2017). *Ekim devrimi ve kadınlar. 2*. Erişim Adresi: <https://ekmekvegul.net/guncel-dosya/ekim-devrimi-ve-kadinlar-2>.
- Novikova, E. Ç. (1981). *Zabota partii o jenşçine - materi*. Erişim Adresi: <https://a-z.ru/women/texts>.
- Polenina, S. V. (1985). *Sovetskaya jenşçina v ovşçestve i seme*. Erişim Adresi: <https://a-z.ru/women/texts>.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).